

Zprávy Českosl. společnosti rukopisné.

1935-2.

V Praze, 1. listopadu 1935.

Číslo 2.

Prof. Dr. Frant. Mareš:

Zkoumání hmoty písma RZ.

Přesvědčení odpůrci Rukopisů nechtějí rozumět výsledkům chemického a fotografického jejich prozkoumání, které dokazuje každému zřejmě, evidentně, beze všeho diskursu, že oba Rukopisy byly napsány o mnoho let dříve nežli byly r. 1817 objeveny. Ohrazují se tím, že zkoumání to neurčilo stáří těchto Rukopisů, totiž o kolik let dříve byly psány. Jejich „vědecké důkazy“ jsou totiž založeny na osobě Václava Hanky, padají tedy vniveč náleze m, že Rukopisy jsou o mnoho let starší. — Za padělek zřejmý uznávali odpůrci předně RZ, ježto již Dobrovský jej prohlásil za mazanici a potom podal 33 důkazy jeho padělanosti. Avšak Palacký a Šafařík r. 1840 tyto důkazy sice vyvrátili, uznávali RZ za nejstarší památku českého jazyka, ježto jsou v něm ještě označovány jery po způsobu cyrilomethodějském; ale rukopis sám byl jim čímsi nevidaným pro tvar písma zelenavé barvy a věchost pergamenu; zjistili však stopy železa rozetřené po celém pergamenu; dali jej přezkoumat od kustoda Cordy, jenž jej uznal po technické stránce za prastarý, o zelenavé barvě písma se domýšlel, nepochází-li od mědi, ale té nezjistil; uznal za nemožnost zhotoviti něco podobného uměle v nové době. Paleografové Emler a Brandl uznali vysoké stáří Rukopisu, ale nedovedli podle tvaru různých písem určit, v kterém věku by byl mohl být psán. Této nejistoty užívali odpůrci a stále ještě opakují: již Dobrovský . . . atd. A k tomu ještě vybádali v RZ „kryptogram V. Hanka fecit“ — podle lithografie, již dal zhotoviti Palacký r. 1836. A ani tento objev nestačil, aby umlkli. —

Dobrovský za to přijal RK s radostí jako nejškvělejší památku staročeského básnictví. A tak V. Flajšhans r. 1896, bráně RK, tím rozhodněji zavrhoval RZ, jako by se tím omlouval před odpůrci obou. Flajšhans vyslovil se tu, že „chemická a paleografická komise r. 1886 se neodvážila RZ zkoumati“; a to opakoval ještě r. 1930 v „Poznámkách“ k výzkumným fotografiím Vojtěchovým. A po něm opakují to i jiní odpůrci, naznačující tím, že komise ta složená z obránců Rukopisů — kromě Gebauera — se bála, že by chemické zkoumání RZ ukázalo jeho padělanost, jako u Ev. sv. Jana. Gebauer také hned předpověděl: „Příští zkoumatelé RZ buď nenaleznou nic, nebo naleznou nové známky padělanosti; svědectví pravosti nikterak naléztí nemohou“.

Vše to jest k l a m ! Chemická komise r. 1886 zkoumala Rukopisy podle stupně podezřelosti, takže RZ měl být zkoumán před RK. Ale prof. Bělohoubek měl v létě 1886 RK již prozkoumaný, nikoli RZ; proto odloženo zkoumání RZ do podzimu. Zatím však Gebauer vydal svou kritiku chemických zkoušek RK před komisí, prohlásil je za nicotné, uveřejnil svou kritiku i německy a dal si ji potvrditi od Wislicena; vybral si však z těch zkoušek berlínskou modř a vpravil ji filologicky pod staré zlato iniciály N. V. Šafařík mlčel k filologické kritice své práce, ale Bělohoubek se bránil — marně — urazil se a odřekl další účast na zkoumání RZ. V. Šafařík však nechtěl výsledky svých zkoušek RZ demonstrovat před komisí sám bez součinnosti druhého chemika. Avšak dožádání chemikové odřekli — i sám chemický rádce Gebauerův, jenž tu měl ukázat kořen kritiky jeho. Pro to nedošlo ke zkoumání RZ před komisí r. 1886, ne proto, že by se byla neodvážila RZ zkoumati, nýbrž proto, že čeští chemikové nechtěli se vystavovat kritice Gebauerově. A spíše ten se neodvážil dále před komisí k těm zkouškám, aby nedokázaly vysoké stáří také RZ.

Máme tedy jen Šafaříkovo chemické prozkoumání RZ, které podrobně popsal a zápisky nabídl Musejní komisi pro příští zkoumání; zůstaly však v jeho pozůstalosti. A tyto výsledky chemických zkoušek RZ jsou do nejmenších podrobností potvrzeny fotografiemi prof. Vojtěcha. Rozhoduje

Čsl. společnost rukopisná sdružuje přátele Rukopisů — laiky i odborníky — pořádá přednášky a exkurse, spravuje Rukopisový fond, podporuje vydávání publikací a zpravuje své členy o posledních aktualitách rukopisového boje. Staňte se jejími členy! Příspěvky: Zakládající člen Kč 200.— jednou pro vždy, činný Kč 20.— (studující Kč 10.—) ročně, zápisné Kč 10.— (stud. Kč 5.—).

Zprávy Čsl. společnosti rukopisné. — Redakční kruh zastupuje prof. Leop. Zubr. — Příspěvky a korespondenci zasílejte na adresu Společnosti, Praha II., U Karlova 5. — Pošt. spoř. č. 4501. — Vychází nejméně čtyřikrát do roka. — Tiskne a expeduje knihtiskárna Verner a spol., Praha XVI., Palackého tř. 38. — Podací úřad Praha 55. — Používání novinových známek povoleno výnosem ředitelství pošt a telegr. v Praze č. 252.769/VII-1935, ze dne 8. listopadu 1935. — Cena jednoho čísla Kč 1.—, pro členy Společnosti zdarma. —

tu ustálený stav kovových součástí inkoustu, jímž byl RZ před dávnými lety psán. Železitá rez jest rozmazána po celém povrchu pergamentu; na povrchu pergamentu není z hmoty písma zachováno nic, ale v hloubi pergamentu jest zelený uhličitán mědnatý pevně sloučený s pergamenovými vlákny. Tuto měď dokazují fotografie roentgenovými paprsky. Že tato kovová součástka původního inkoustu jest hluboko v pergamentu, dokazují fotografie fluorescenční po ozáření ultrafialovými paprsky: ukazují písmena z obou stran listu.

Tento rozklad původního inkoustu v kovové součásti byl ukončen a ustálen již při nález RZ, jak svědčí dopis nálezcův, jenž potřel listy perga-

mentu vlhkou houbou, takže k jeho úžasu původně tmavé písmo zzelenalo. Rozklad ten, v němž organické součásti inkoustu dávno zetlely, dokazuje, že RZ byl psán o mnohá desetiletí, ba staletí dříve, než byl r. 1817 nalezen.

Ovšem chemie a fotografie nemohou dosud určit, jak dlouho v tomto případě ten rozklad trval, nemohou určit stáří RZ, zda byl psán v X. či XIII. stol., ale s naprostou jistotou určují, že byl psán o mnoho let dříve, než byl nalezen.

Nestačí prohlásiti: „Nezdarilo se najítí sebe menší stopy padělanosti na RZ“; to i Gebauer očekával. Neboť je podán evidentní důkaz, že RZ je — prastarý.

K. T.:

„Tábor“ - slovo předhusitské.

Slovo tábor se vyskytuje v básni „Jaroslav“ rukopisu Královédvorského v těchto dokladech: v. 147: pozdvíže se vešken tábor vráhov; v. 148: tábor sěn bě strašný kolkol chlum; v. 165: v třie průdy sě rozstúpi veš tábor; v. 185: i v táboře Tatar klidno bieše. Jen v posledním dokladu by mohlo míti význam blízký se našemu pojmu „vojenské ležení“ (Feldlager), v ostatních má význam „vojsko“. Tento poslední význam, až do nedávna ze staré doby nedoložený, je pro naše účely zvláště zajímavý, o čemž níže.

První námitka proti bezúhonnosti slova tábor — jako jeden z dokladů nepravosti RK — se vyskytla již ve Vaškově „Filologickém důkaze“ r. 1878 (str. 40). Zapadla však: Jan Gebauer ji v „Poučení“ neuvádí. Když prof. Šimák psal 28. února 1920 v Národních listech „K jubileu Tábora“, dovozoval starozákonní původ jména města Tábor, k slovu tábor v RK však zřetel nebral. Teprve prof. Jos. Pekař 5. VI. 1927 v Nár. listech tvrdil, že slovo tábor „opevněné ležení“ pochází z r. 1420. Husité je roznegli po Slovensku a hrůza z jejich jména způsobila, že slovo převzali po Maďarech i ostatní národové východní Evropy. V maďarském pojetí „voj. ležení“ se k nám pak vrátilo v době obrozenské, poprvé ho užil J. Jungmann v překladu Miltonova Ztraceného ráje. Tuto teorii opravil prof. K. Titz (Listy filologické, roč. 59/1932, 245—57) v tom smyslu, že doklady dřívější jsou, avšak velice vzácné (z r. 1576 a 1579). Pekař mu odpověděl v Čes. čas. historickém, roč. 38, str. 637—40.

Již r. 1930 polemisoval s názorem Pekařovým prof. Fr. Mareš ve své „Pravdě o RKZ“ (str. 215), zastává se ugrofinského původu tohoto slova. Proti němu se později zúčastnil diskuse i prof. V. Flajšhans (v Lid. listech 22. I. 1933; tamtéž psal proti Flajšhansovi prof. J. Vrzalík 20. IV. a 31. V. 1933 na základě informací, získaných od znalců ugrofinské filologie; prof. Titz tam přispěl 5. V. 1933; kromě toho psal Titz o sporu ještě v čas. Naše Věda, vytýkáje technické nedostatky uváděných dokladů; jiný článek s doklady z turkotatarských jazyků měl J. Vrzalík také v Nedělním listě dne 25. XI. 1934).

Za zmínku stojí, že Pekařovu teorii všichni naši učenci neměli za zcela bezpečnou. Když lublaňský učenec K. Oštir napsal, že slovo tábor bylo u Slovanů velmi dávno a mohlo býti přijato od t. zv. Alarodů (indoevropského ethnického substrátu, s nímž prý se Slované smísili) zároveň se slovy chmelj a tvarog — pokáral ho prof. Jos. Janko ve své kritice Oštirovy substrátové kon-

cepce (v „Donum natalicium Schrijnen“, Nijmegen-Utrecht 1929, str. 306—310) slovy: „das Wort tabor „Lager“, z. B. ist vielleicht erst čechisch-hussitischen Ursprungs!“

Tato theorie Pekařova a Titzova byla logicky vadná. Z neexistence dokladu slova tábor před založením Tábora r. 1420 (kromě ve Starém zákoně) usoudila, že nezbyvá jiného výkladu, nežli že toto slovo pochází od Husitů; a tohoto výkladu u známých faktů použila proti RK, který chce býti starší — ačkoliv argumentum a silentio nihil valet. — Druhá její vada byla v tom, že pouze pro jeden doklad z Jaroslava bylo by možno bez překrucování uplatnití též význam „vojenské ležení“ — na ostatní doklady se tento smysl nehodí. Přes to však obránci Rukopisů přijali tuto námitku jako plně hodnotnou, u vědomí, že slovo tábor má obdoby ve všech ugrofinských a tureckých jazycích, jak dovozují nej přednější maďarské autority v turkologii. Kromě toho sdělil dne 24. I. 1935 p. univ. prof. Dr. V. Šanda toto: „Slova tábor (Tâbûr, plurál tawâbir) je užíváno ve smyslu „válečný oddíl, šik“ od arabského historika Ibn Chalduna v jeho velkém dějepisném díle, jež začal psát r. 1375 (zemřel v Kahýře 1406, zúčastnil se také válečného tažení proti Mongolům v Syrii a byl s poselstvím u Tamerlana). Arabové oné doby a již dříve užívají při popisu válečných operací v hojně míře výrazů turkomongolských, k nimž patří i tâbûr, jinak v arabštině cizí a v perštině téměř neznámý. Slovo tâbûr bylo Ibn Chaldunovi patrně velmi běžné, jelikož ho anachronisticky užívá i o předislámských Arabech: Himjarský kníže Saif Ibn Jazan utvořil z podmaněných Habešanů vojenské oddíly, aby jako tělesná stráž s kopími ho doprovázeli. — Dokladů z arabských historiků bude více, ale není zde knih a musím prozatím šetřití svého zraku“.

Československé diskuse si povšimli i maďarští učenci Jánoš Melich a Gyula Németh, kteří uveřejnili o věci své příspěvky v témže čísle čas. Magyar Nyelv (XXXI-1935, č. 5—6, str. 168—177 a 178—181). Pokládáme za svou povinnost podati zde o nich zprávu. Melich v článku „A tábor szóról“ nejdříve obšírně vykládá, oč se jedná, a uvádí i sporné názory, které o původu slova tábor jazykověda má. Náhled, že slovo tábor má svůj prapůvod v tureckém jazyku, je velmi starý. Podle Melicha se objevuje již v debrecínské Grammatice r. 1795 (z tur. tabur). Náš Jungmann je odvozoval z tur. tabor castra, takže Gebauer (viz Hist. ml. jaz. čes. I., 423: „tábor

z tur. *tábur* castra Mikl. Fremdw. 131“). Slavista Miklosič je odvozoval pro všechny evropské jazyky z turečtiny a domníval se, že do maďarštiny se dostalo prostřednictvím slovanským. Nikdo se však prý dosud nepokusil odůvodnit turecký původ tohoto slova. Melich píše, že ještě poslední odborník, který původ slova hledal, Simonyi, uvedl, že „původ není objasněn“. Melich sám se o to chce pokusit z podnětu Čecha Jana Friče, který mu v té věci dopsal.

Zajímavé je, jak se maďarský učenec pokusil stanovit v tureckých jazycích východiště tohoto slova *tábor*. V tureckých nářečích osmanli a krími značí varianta *tábur* (podle Radloffa III., 978): 1. die Wagerburg, 2. ein Bataillon aus 1000 Mann. — V nářečí osmanli varianta *tábʷur* (tamtéž 980): 1. der Gürtel, 2. die Palisaden-Einzäunung. — V osmanli varianta *tápkur* (tamtéž 953): 1. der Gürtel, 2. die Palisaden-Einzäunung, 3. die Reihe, die Linie, besonders Pferde oder anderes Vieh in Reihen aufgestellt, 4. die Wagenburg. — V čagatajské řeči značí *tápkur* (tamtéž 953): 1. eine aus zusammengebundenen Wagen errichtete Wagenburg; Lager (na zákl. Slovníku Šejcha Sülejmána efendiho, vyd. v Istanbulu, 182), 2. zur Recognoszierung oder zum Rauben ausgeschiedene Truppenabteilung, 3. Faul.

Forma *tábur* je podle Melicha nejmladší obměnou dokonalejší formy *tápkur*, *tábʷur*, neboť mizení třené hlásky *ʷ* po souhlásce je charakteristickým rysem této turkmenské větve tureckých řečí.

Tato souvislost mezi tureckým slovem *tábur* a tureckým *tábʷur* — která, jak vysvětluje z dalšího článku Némethova, je odůvodněna i významovým obsahem prvku *táp-* v tureckých jazycích — **nepřipouští původ tureckého *tábur* od českých husitů anebo z evropských jazyků vůbec.**

Vedle nejstarších dokladů německých, rakouských a polských, které už u nás probral dříve prof. K. Titz, všímá si Melich filologicky ještě nejstarších dokladů slova *tábor* v maďarštině. Upozorňuje, že vesměs jsou zachovány ve tvaru „*tábor*“. Kdyby ve smyslu Pekařově bylo to slovo putovalo od Husitů přes Uhry do Turecka, tu by i tam znělo dnes *tábor*, čehož není. Bylo-li však toto slovo původně turecké a tedy i původně maďarské, srovnává se zcela přesně s hláskovými změnami maďarštiny kolem 1370—80, že i ono podrobilo své *-u-* proměně v *-o-*. V turečtině toto *-u-* je dodnes zachováno. Staré německé *Tábor* je tedy podle Melicha, stejně jako české, slovenské, polské, srbské, slovinské, bulharské a rumunské slovo, přímým převzatkem z maďarštiny, kdežto malorůština, ruština a albánština je obdržely nepřímě.

Melich však jde ještě dále. Nejen, že toto slovo nemá nic společného se jménem biblické hory *Tábor*, ani se jménem města *Tábor* v Čechách, nýbrž ani jeho význam „Lager, Feldlager“ nepovstal v hnutí husitském. Nelze sice popřít, že Žižka vozových hradeb užíval. První a dokonce jediný však nebyl. Melich se tu dovolává spisu Zoltána Tóta: Mátyás király idegen zsoldoserege. A feketé sereg (Žoldnéřská cizinecká legie krále Matyáše. Černá armáda) Budapešť 1925, na str. 24—33, a dvou odborných pojednání časopiseckých (Századok, LXI.—LXII., 57, Hadtört Közl. 1916, 265—311).

Melich dokonce v dodatku přináší doklad

slova *tábor* z předhusitské doby, který mu sdělil jeho učený přítel A. F. Gombos.

V „Monumenta Poloniae Historica“ sv. V., str. 894 jsou zápisy s nadpisem „Annales mansionariorum Cracoviensium“, kde stojí toto:

(Anno Domini) „1383: Hungari dicti Thabor in Hungarica lingua in Latino exercitus et congregatio bellantium, ulciscens fraudem commissam, vastant Mazoviam“.

Melich tvrdí, že tato část annálů vznikla před r. 1399, tudíž, že tento doklad je předhusitský. Neporozuměl tudíž úvodu vydavatele annálů Ketrzyňského, kde se říká, že pramen annálů — latinská kronika svatokřížská — sahá až do r. 1399. Podle Ketrzyňského nečerpáno však z této doslovně ani pečlivě a mnohé věci autor doplňoval odjinud nebo z vlastních vědomostí. Nadto měl po ruce opis kroniky svatokřížské, který se někdy neshodoval s opisy, nám dnes známými. Samotné annály mansionářů krakovských vznikly pak podle Ketrzyňského asi v 16. století. A v kronice svatokřížské (Monum. Poloniae hist. sv. III., 82) se čte pouze: „Anno 1383 Ungari vastaverunt Mazoviam.“ Doklad Melichův-Gombosův není tedy z doby předhusitské; jeho zajímavost spočívá v něčem jiném.

Ač uplynulo již čtvrt roku od publikace článku Melichova, nevyrovnal se s jeho argumenty u nás dosud nikdo z těch, kteří užívali své teorie o původu slova *tábor* z českého pojmenování města *Tábor*, jako důkazu nepravosti Rukopisu Královédvorského. Nemůžeme tajiti, že ještě něco k vyřešení zůstalo, na př. otázka, zdali „*tábor*“ přešlo k nám někdy po r. 1370 (s koncovkou *-or*, anebo už před tím, kdy v maďarštině ještě vládla forma *s -ur*, avšak při přechodu do češtiny dostalo snad formu *s -or*).

Mnoho okolností svědčí pro to, že maďarština nemusila býti jediným pramenem, z něhož slovo *tábor* mohlo býti tehdy převzato. Ve třináctém století přece vtrhli do Evropy příbuzným jazykem mluvící Tataři, kteří vykonávali na Evropu daleko větší jazykový vliv; Maďaři tohoto jazykového vlivu neměli; jako od té doby, co počala před čtyřmi stoletími turecká invaze na Balkán a dále, zná každé malé dítě aspoň z nadávek, co je to janičár, bašibozuk a p., tak i od Tatarů kromě slova chán mohlo tu být známo slovo *tábor* — a to ve speciálním významu, odlišném od hlavního významu tureckého a maďarského. I v turečtině se kromě významu „pohyblivá, vozová tvrz, opevněný prstenec, opasek a p.“ objevuje totiž význam „stádo, plenný oddíl, vojenský oddíl, vojsko“ (podle Melicha, tamtéž strana 176, i v bulharštině někdy jako „setnina, rota tureckého vojska“; význam „vojenský oddíl“ má v albánštině a podle sdělení teheranského orientalisty Dra H. Hachnazariana i v azerbejdžanštině). Zatím co však ve všech ostatních evropských jazycích, i v maďarštině, se objevuje pro slovo *tábor* význam „vojenské ležení“ — nebo v rak.-něm. dokladech nanejvýše ještě význam „opevněná tvrz před branou“ — tvrdí už druhý doklad (první byl Titzův, z „Rozmlouvání starého Čecha“: Třetí rota slula tábořská po vojsku, že Uhři vojsku tak říkali tábor) — že Maďaři rozumějí slovem *tábor* nikoliv „ležení“, nýbrž „vojsko, oddíl bojujících“ (in latino exercitus et congregatio bellantium), kterýžto význam přichází také v Rukopise královédvorském, jehož bá-

seň Jaroslav byla zpívána nejméně o sto let dříve před rokem 1383.

Dostáváme se tak zpět k RK, z něhož půtko o původ slova tábor vyšla. Shrnujeme: Václav Hanka, domnělý falsátor RK, nemohl znáti Gombosova-Melichova dokladu na vedlejší význam slova tábor, protože byl objeven teprve v r. 1935. Nemohl vedlejšího významu slova tábor znáti ani z vědecké turkologie, protože jí tehdy ještě nebylo. Praktickou znalost turečtiny, nebo dokonce čagatajštiny Hanka samozřejmě neměl. A přece — musí nyní tvrditi odpůrci pravosti RK, aby vyhověli své theorii — tohoto vedlejšího významu užil! Doklad slova tábor, nalezený Gombosem v „Annales mansionarium Cracoviensium“, má tedy ten význam, že slouží jako nový, překvapující doklad pravosti RK.

* * *

Pozn.: O článku prof. Németha z téhož č. „Magyar Nyelv“ se zmíníme jen stručně. Németh tu potvrzuje Melichovy semasiologické vývody o slově tábor, o jeho tureckých obměnách tabur, taburur, tapkur, jakož i Melichův výklad o mizení *q*, *q* v pozdějších stadiích turecké řeči, načež se zabývá semasiologickým výkladem prvků **tap + *qur*. Oproti výkladům Vámbéryho dovozuje jasně svým rozbořením, že **tap* — **qur* znamenalo původně „pás (qur) něco obemýkající“, ať už byl tento pás tvořen náspem, čtverhranem z živých těl nebo vozovou hradbou.

DROBNOSTI.

Byl Josef Kovář obětí nálezu „Libušina soudu“?

Zelenohorský důchodní Jos. Kovář svěřil se r. 1817 s nálezem rukopisů o „Libušině soudu“ nepomuckému děkanovi Boubelovi. Do tajemství o nálezu bylo v Nepomuku i v Praze zasvěceno ještě několik osob, ale mlčely z ohledu na Kovářovu existenci. Majitel Zelené Hory, generál Jeronym Colloredo-Mannsfeld, nepřál českému „vlastenčení“. R. 1818 zaslal Kovář rukopis fajně hr. Kolovratovi pro české museum, které bylo právě založeno. Byl v Praze rozluštěn a stal se později předmětem bojů o jeho pravost. Že pochází ze Zelené Hory, vyšlo na jevo až r. 1859, kdy Hanka žaloval redaktora „Tagesbote“ Davida Kuha pro nařčení z padělání rukopisu Královédvorského. Kaplan P. Roman Voříšek v Žinkovech u Nepomuku četl o procesu a oznámil do Prahy jména osob, které o zelenohor. nálezu věděly. W. W. Tomek protokolárně v Nepomuku záležitost vyšetřil a v Č. Č. M. 1859 vylíčil. Jeronym i Frant. Colloredové byli již mrtvi, nebylo třeba věc dále tajit. — Odtud jméno rukopisu — zelenohorský (R Z). —

Literatura o RZ pro i contra uvádí, že Kovář brzy po nálezu byl propuštěn pro nějaké nesprávnosti ve službě. Jiná verze pak, že pro nález rukopisu. Co jest pravdou? Jde o čest muže, který nálezem tím vlasti tak posloužil. Je už nechutné, tiskne-li se a traduje po léta něco, co není pravda a nač není spolehlivého svědectví. Že by byl Kovář sám tvůrcem rukopisu, je vyloučeno. Příčinu Kovářova osudu značně osvětlil spis. Berndorf, rodák nepomucký. Svědci o nálezu, čestní to mužové — mlčeli. V Praze však se to nějak prozradilo z kruhů šlechtických. Generál Jeronym Colloredo-Mannsfeld totiž přijel náhle na Zel. Horu,

poručil na zámeckém nádvoří spáliti staré spisy z archivu, „jen aby byl už pokoj s těmi rukopisy“! A tenkrát také byl již Kovářův osud zpečetěn! Neúprosný ředitel Brosch už se postaral, aby se našla nějaká ta záminka k propuštění. Bez pense trávil na „Vyskočilce“, kovárně a současně hospodě pod zámek, trudný život. Žil z útrpnosti jen několika osob, skládal petice a později propadal prý alkoholu. Pro jeho nevinu mluví všechny důvody psychologické. Vždyť víme, že v mnohých případech člověk, není-li právě mravně docela otrlý, po spáchání nějakého trestního činu, jako na př. defraudace a podob. se obvykle z místa pobytu odstěhuje. Už proto, že společnost, zejména na malém místě, bývá k takovým lidem bezohledná! On ale zůstal, živil se jak se dalo. Přímluvou ředitele panství Václ. Liedla dostal sice r. 1846 menší pensi, ale zemřel v r. 1848, nedočkav se úplné rehabilitace. Že propadal alkoholu, nebylo divu! Důchodní byl tenkrát po centrálním řediteli statků colloredovských prvním úředníkem, za nepřítomnosti šlechty mocným pánem a ve společnosti přední honorací! A tu pro nic za nic sražen byl do prachu, vystaven bídě a opovrzení! Dostavila se hořkost z toho neštěstí, která i u lidí mravně silných často v alkoholu hledá zapomenutí. V tomto stavu prý býval sdílný, ale ani tenkrát ničeho neprozradil, ač mu prozrazení tajemství mohlo být užitečné. Měl čisté svědomí, lháti nechtěl, ba ani nemohl!

Dle mého šetření na „Vyskočilce“, slýchal prý nynější, již asi 70 l. kovář Knára mnoho od svého otce, ale na nic už se nepamatuje. Jen tolik věděl, že Kovář čekal odměnu za to, co pro ty básničky vytrpěl — „oni přijeli ti páni z Prahy, chtěli ho odměnit, byl už ale mrtev“ (míní asi W. W. Tomka r. 1859, p. p.). Viděl jsem na zámku úhledné písmo Kovářovo, brkem psané, snad by ještě lecos pověděl důchodenský archiv zámecký.

Tolik z posledního pátrání po osudu muže, který národu a Slovanstvu zachránil nejstarší literární památku, která národ budila, život dávala, ale zaplatil to existencí, utrpením fysickým i morálním . . .

Luboš Bláha.

Dary.

Kromě uvedených v 1. č. „Zpráv čl. společnosti rukopisné“ věnovali do knihovny Společnosti knihy ještě titi: p. Fischer, Ant. Vaška: „Filologický důkaz“; p. Hájek (Kroměříž), Kuffnera „Záboj a Čestmír“; p. Kolda svůj spis „Rukopisy a věda“ (I. vyd.) a dvojmo též spis z II. vyd., jakož i své brožury „Důkaz o pravosti RK“ a „Závěrečná slova o Rukopisech“; p. B. Střemcha, Bačkovského „RKZ ve světle pravděpodobném“, Letošníka „Dějepisný rozbor RK“, Žunkovíče „Die Handschriften von Grünberg und Königshof“, Hrubého „RK, padělek Hankův“, Píčov „Poslední odkaz“; p. řed. Štoviček „Polyglotu RK z r. 1896“; p. prof. V. Vojtěch seš. 2.—3. Knihomola z r. 1927; p. prof. Vrzalík 2. vyd. svého „Poučení o nepadělaných RKZ“, J. Ev. Hankovu „Stovražbu“, sv. I. a II., a Marešovy „Poslední vzdory pravdě o Rukopisech“; prof. L. Zubr ČČM, roč. 1868, Listy pro umění a kritiku roč. II., č. 1—20, Čítanku pro V. tř. stř. šk.; Edice Tři Pruty Svatoplukovy věnovala Matouškův-Třeskův RZ s faksimilem a neznámí dárcové Kunteovu brožuru „Pan Vrzalík „rehabilituje“ Rukopisy“ a Koldův spis „Rukopisy a věda“ (2. vyd.)

Ostatní dary nemohly býti z techn. důvodů do tohoto čísla pojaty a přineseme je příště.

Aktuality.

Výstava Rukopisů v museu. V prvním čísle oznámili jsme, že bude od 1. do 21. listopadu t. r. konána výstava RKZ v museu. Když před několika dny proskočily denním tiskem podrobnější zprávy, obrátili jsme se o informaci na směrodatná místa s prosbou o přesnější program. Bylo nám oznámeno, že výstava sice byla chystána, ale v poslední chvíli byla odložena. Kdy se bude konat, nelze dnes říci, ale dojde-li k ní, nebude to dřív než v lednu příštího roku. Na chystanou výstavu poskytla I. tř. České Akademie podporu 300.— Kč.

Rukopisy podruhé v Paříži. Tak možno nazvat zprávu, že univ. prof. Dr. V. Vojtěch, byv pozván za Československo na mezinárodní kongres „Dokumentace fotografie a kinematografie ve vědě“, konaný v Paříži ve dnech 4. až 11. října t. r. a spojený s výstavou ve Státním pedagogickém museu, vystavil tam kolekci svých snímků t. zv. kryptogramu „Hanka fecit“, zhotovených všemi možnými způsoby fotografickými, a dále ukázky celých stran RK a RZ. Vedle fotografií s příslušným francouzským vysvětlením, byly na výstavě té umístěny i světlotiskové reprodukcce z Vojtěchova díla, vydané r. 1930 Grafickou Uníí. Podrobnější zprávu o průběhu výstavy přineseme příště.

Časopisy o RKZ. 15. května t. r. uveřejnilo „Večerní České Slovo“ ostře zahrocenou noticku o výzku-mech maďarských turkologů Jana Melicha a Julia Németha o původu slova „tábor“. Indiferentní referát o tomtéž předmětu uveřejnil dne 15. září t. r. „Prager Tagblatt“, který jej převzal z „Pester Lloyd“, a „Večer“ dne 21. září t. r. O článcích obou maďarských učenců se zmiňujeme na jiném místě.

V týdeníku „Nár. Výzva“ ze dne 14. a 21. června byl uveřejněn rozsáhlý článek univ. prof. Dr. F. Mareše, který je odpovědí podezíravým náznakům brožury red. L. Kunteho (referovali jsme o ní v 1. čísle Zpráv) o příčinách zahájení obrany Rukopisů po světové válce. Tamtéž byl dne 2. srpna otištěn článek prof. J. Vrzalíka „Zlé metody obránců pověry“ v polemice proti recenzi Kunteovy brožury, uveřejněné K. Polákem dne 21. července v „Právu Lidu“. Mimo to přinesla „Národní Výzva“ dne 20. září 1935, stejně jako před tím moravský časopis „Pozorovatel“ dne 14. srpna, zmenšené faksimile RZ se vzpomínkovým článkem. Ř. Texa otiskl v „Nár. Výzvě“ 30. srpna článek „Proti pavědě a báchoř“, v níž odmítá Žunkovičovu brožuru „Die Handschrift von Grünberg“, vydanou v zimě m. r. v Mariboru. Dne 4. X. tam vyšel článek „Masaryk doznává svůj omyl v otázce Rukopisů!“, kde je zhodnoceno Čapkovo vyprávění z „Mlčení s T. G. Masarykem“.

Sotva zmizel do nenávratna důkaz s „táborem“, musíme maně vzpomenouti slov „Naší Řeči“, r. IV. 1920, str. 209, kde se praví: „ubude-li jedna nebo druhá z námitek Gebauerových, nachází česká filologie námitky nové. Právo nevěřiti . . . vyhrazujeme si ovšem i nadále. Quand même.“ Skutečně: místo „tábora“ mají odpůrci Rukopisů novou námitku ve slově „setnina“ (Jaroslav RK, v. 97: nalíf Uhřie v setniny sě shlukú). Objevil ji prof. K. Titz (Studie o RK, Listy fil. LXII. 1935, č. 2—3, str. 121—9), který k latinským výrazům centurio, centuria nachází ve slovnících toliko slovo setník, nikoli však setnina. Jungmann zná slovo setnina toliko z RK a z Čelakovského. Titz praví, že vzorem tohoto slova bylo ruské „sotňa“, nemohlo však znít „sotně“ (což stě. značí „stěží, sotva“), ani „setnina“ (což stě. značí setbu). Koncovka -nina je hybridní a anachronismus, utvořený zhotovitelem RK pro pojem „kompanie“. — Dále píše o Zamfirescově objevu

o „syčivých střelách tatarských“, který hledí seslabiti tím, že v RK se neříká, že syčely jen tatarské střely, nýbrž o strašném sykotu kalených střel — vůbec. (Jar. 251.) O navrtávání hrotů, o němž Zamfirescu píše, v RK nic nestojí. Básník Jaroslava mohl „sykot“ míti prý z Macphersona, kde se též mluví o sykotu (sausen, zischen) vrhacích zbraní a střel, nebo z Cha-teaubriandových Martyrs (1809). Jungmann zná „sykot“ jen z RK a Čelakovského, Hanuš jej doložil i z Lindovy „Záře“ 1818. Již Virgilius má: stridens alis sagitta, stridor teli. V poznámce uvádí jako další paralelu pro „ráz po ráze“ z Lud. v. 76 a Jar. 251 doklady z Hankových básní, z Lindovy Záře a Ossiana. Byl to prý jazykový typ, oblíbený též ve východočeských nářečích. Též pro výraz „projasňuje“ z Oldř. 26 a pro „sloupy dýmu“ z Čest. v. 132 uvádí paralely z Ossiana (překl. Stollbergův). „Tedy nový důkaz podvrženosti RK“, praví Titz.

Znovu po svém zastavení vycházející týdeník „Nár. Republika“ neobnovil již pravidelné rukopisové hlídky, kterou po několik let obětavě řídil první předseda Čsl. spol. rukopisné Dr. V. Perek, avšak neopomíjí přes to týdně přinášeti články o RKZ. Zatím zaznamenáváme: 4. října t. r. „RKZ do Paříže“, 11. října „Jul. Stoklasa a Rukopisy“ a 18. října přehled rukop. sporu po dobu, kdy N. R. nevycházela.

V krajinských časopisech se objevují čas od času kratší zprávy i delší pojednání o Rukopisech, kterých však nemůžeme zaznamenat, poněvadž se o nich nedozvíme. Prosíme své venkovské členy i přátele Rukopisů, aby po této stránce sledovali místní tisk a upozornili nás na takové články, resp. nám zaslali dvojmo výstřižek z dotyčného čísla. Výlohy jim budou nahrazeny. Zprávy adresujte Společnosti s poznámkou „Bibliografie“.

První číslo našich „Zpráv“, jež bylo ještě cyklostylováno, dostoupilo celkem nákladu 600 výtisků. Jest takřka rozebráno. Kdo ho posud nemá, mohou si je objednat, pokud zásoba stačí, za úhradu 50 hal. a pošt. výloh ve Společnosti.

Protože se o naše „Zprávy“ jevil zájem, který slibuje býti trvalým, rozhodla se Společnost vydávati je nadále ve čtvrtletních lhůtách jako časopis, který se bude rozesílati členům Společnosti zdarma a jiným zájemcům za 1 Kč za číslo. Prosíme však, aby všichni i mimo to přispěli na tiskový fond podle svých možností, protože jediné tehdy bude tato jediná tribuna, spojující přátele Rukopisů, moci dostáti svému úkolu.

Přednášky.

Ve filologickém cyklu přednesl ve Společnosti již v několikrát pokračování prof. Leop. Z u b r své „Paběrky rukopisné“, a to 3. června, 24. června a 21. října t. r.; tyto rozpravy jsou pro naše členstvo i ostatní příznivce RKZ velmi instruktivní a proto jejich hojnou návštěvu všem co nejvřeleji doporučujeme.

V pondělí dne 16. září 1935 proslovil Boh. S t ř e m c h a přednášku: „Moje vzpomínky na rukopisový boj od r. 1911“, první z celého vzpomínkového cyklu, kde retrospektivně zdůraznil nepříznivý soud, jaký si o Čechách za rukopisových bojů utvořila vídeňská veřejnost a Němci vůbec. Na důkaz tohoto mínění uvedl potupný spisek Dr. Paula Kische „Der Kampf um die Königinhofer Handschrift“ (Praha 1918), v němž se Češi představují jako národ méněcenný, bez vlastní staré kultury, a české státní právo jako mámvé strašidlo a prelud duté romantiky.

V přednášce „Výlet na Zelenou Horu a nové podrobnosti o RZ“, konané v rest. sále u Beránků,

Vinohradý dne 23. IX., uvedl Luboš Bláha, že obraz v sále „Šternberském“ nemůže býti bitva s Turky před Budínem r. 1603 s Ladislavem Sternberkem, zv. Jednookým, ale Jaroslava ze Šternberka před Olomoucí r. 1241, dle básně Jaroslav z RK a děj na obraze je nutno posunout do raného středověku na základě nauky o vývoji zbraní, voj. oděvu a historického pojetí malby vůbec. Kriticky rozebral místo i způsob nálezu „Libušina Soudu“ a osob do nálezu zasvěcených ze skupiny nepomucké (P. Boubel, Zeman, Voříšek, Volf) a pražské (Puchmajer, malíř Hořčíčka, P. Krolmus, Hanka, Palacký, Jungmann, Dunder a j.). —

Mínění Jana Ev. Hanky a Berndorfa, že totiž Libušin Soud se dostal z Velehradu přes Bavorsy (Ebrach) do kláštera nepomuckého a odtud před jeho zkázou na Zel. Horu považuje za velmi pravděpodobné. Od názoru, že by snad důchodní Kovář, náleze rukopisu r. 1817, neb jiná z dříve řečených osob byla padělatelem, upouští sami odpůrci. — Proti domněnkám (ze spisů obrany i contra), jakoby nešťastný Kovář byl propuštěn z příčin nějaké nesprávnosti ve službě, mluví důvody psychologické. Bude nejpravděpodobnější, že Kovář je obětí nálezu se strany gen. Jeronyma Colloredo-Mannsfelda a jeho bezohledného ředitele Brosche. (Viz zvl. čl. o K. v př. čís.) — Ke konci poukázal na druhý doklad od subst. verbálního „vražba“, objevením rybníku mezi Nepomukem a Žinkovými „vražebnej rb.“ (viz zvl. článek) a nápisu na náhrobku Ladislava ze Šternberka z r. 1566 o předložce „mezi“.

Poutavá přednáška zakončena debatou, jíž se mezi jinými přítomnými zúčastnil spisovatel Alexander Berndorf. —

V pondělí dne 31. září za velmi četné účasti přednášel Fr. Kolda populárním způsobem o „Nemožnosti padělání Rukopisů V. Hankou“. Uvedl při tom kromě množství dokladů známých již odjinud i některé výsledky svých vlastních výzkumů, z nichž nejzajímavější byla pasáž o vsuvkách středověkého opisovače do RK. Jeho vývody v debatě doplnil K. Třeska, načez v doslovu se přednášející zmínil o vztahu písní RK k melodiím novočeských národních písní.

V pondělí dne 14. října t. r. referoval ve Společnosti souhrnně o „Časopiseckých aktualitách o RKZ“ L. Bláha. Zejména obsírně byly prodebatovány Marešovy obranné články v „Nár. Výzvě“ a Titzova „Studie o RKZ“ v „Listech filologických“.

Mimo Prahu přednášel o Rukopisech prof. Jan Vrzalík, a to 18. září v Roudnici n. L. (uspořádala jednota „Říp“, účast asi 150 osob) a 20. října v Mostě (účast asi 120 osob, uspořádala Nezávislá jednota čl. legionářů), kde na četné žádosti bude opakována.

Organizační: Přátelské pondělní schůzky a přednášky, zahájené již v září, konají se i nadále. Hlavní program bude oznámen vždy v denním tisku pražském. Začátek vždy o 20. hod. v hotelu Beránek na Kr. Vinohradech. Hosté vítáni.

Od 15. června bylo do Společnosti nově přijato 6 členů zakládajících a 40 členů činných.

Někteří členové dosud nevrátili vyplněné evidenční členské formuláře, které jsou součástí kartotékového seznamu. Upozorňujeme znovu, že tyto formuláře byly svého času rozeslány všem členům, starým i novým a žádáme, aby všichni, kteří nám jich dosud nezaslali, obratem tak učinili!

Prosíme své členy, aby nás upozorňovali na zájemce o otázku rukopisovou, jimž bychom mohli zaslat tyto „Zprávy“ na ukázkou.

Žádáme korporace, které by si přály uspořádat přednášku o RKZ, aby se přihlášily u Společnosti. Adresa: Praha II., U Karlova 5.

Společnost zprostředkuje zájemcům o RKZ veškerou novou literaturu rukopisovou. Členové Společnosti mohou také dostat některé starší, vzácné dnes publikace z rukopisového boje za cenu, která činí až desetinu ceny knihupecké. Jsou to:

H. Kuffner: Záboj a Čestmír, str. 82, za Kč 2.—,

J. Herben: Boj o podvrž. Rukopisy, str. 90, za Kč 4.—,

J. Grégr: Na obranu RKZ, str. 144, za Kč 4.—,

A. Bělohoubek: Zpráva o chem. ohledání někt. rukop. musejních, str. 120, za Kč 3.—.

Z nových spisů zvláště:

J. Vrzalík: Poučení o nepadělaných Rukopisech, II. vyd., str. 300, za Kč 24.—,

J. Ev. Hanka: Strašidlo RKZ, str. 48, Kč 5.—,

Rukopis Zelenohorský, vyd. 57. s faksimilem, za Kč 10.—,

Rukopis Zelenohorský, vyd. 59. (rozšířené faksimile žlatinovým tiskem, str. 40, celé na hol. japanu), za Kč 20.—,

Pohlednice se zmenšeným faksimilem RZ za 30 h.

Stránka RK ve skutečné velikosti (reprod.) za 20 h.

Kolekce: „Strašidlo“ J. Ev. Hanky, „Obrana“ J. Grégra, „Boj o podvrž. Rukopisy“ J. Herbena, obě pohlednice RZ a RK — za výhodnou režijní cenu Kč 11.—, mimo pošt.

Kolekce dokumentárních fotografií RKZ, ohlášená v posledním čísle našich Zpráv, vyjde o vánocích t. r. a obsahovati bude 30 originálních snímků univ. prof. Dr. V. Vojtěcha ve formátu 18×24 cm za Kč 100.—. Bude to vzorné fotografické vydání obou Rukopisů a jejich nejdůležitějších detailů. Kolekce vyjde ve zcela nepatrném počtu pouze pro členy Společnosti. Závazné přihlášky zašlete ihned na adresu Společnosti.

Pražský hrad a RK. Fr. Kolda nám oznámil k našim údajům o Jižní bráně pražského Hradu, že nelze s určitostí tvrdit, jakoby dřevěná brána, jejíž pozůstatky byly nalezeny ve valech, byla svědkem historie básně Oldřich RK. Nejstarší zbytky kamenné brány pocházejí z XII. stol. Tato brána byla patrně vystavěna na místě brány starší, rovněž kamenné, jejíž zbytky se nám nedochovaly. Toto mínění vyslovil také ve spise „Pražský hrad“ arch. K. Fiala.

Fr. Kolda byl první, který upozornil na velikou důležitost Jižní brány pro pravost RK. ml.

Knihy. Jak již bylo ohlášeno, vydala po prázdninách t. r. pražská edice „Tři Pruty Svatoplukovy“ podruhé „Rukopis Zelenohorský“ s dokonalým faksimilem. Slovní doprovod Karla Třesky a diplomatický i fonetický přepis textu RZ ponechán tu z předešlého vydání této edice (referovali jsme tu o něm v 1. čísle Zpráv) beze změny — připojen pouze novočeský překlad RZ — zato Ladislav Matoušek pořídil faksimile RZ úplně znova a rozhodl je o studii iniciál RK a velikou reprodukcí pověstného kryptogramu „Hanka fecit“, v nichž se po pečlivém studiu pokusil i podati různé barvy, jichž tu ve spleti čar užito. K reprodukcí faksimile užito tentokrát zeleňého žlatinového tisku. Frontispice tvoří Quettingův dřevoryt z Scheiwlova ilustrovaného vydání Rukopisů s užitím původního štočku. Celá knížka i s faksimilem (40 stran) vyšla na holandském japanu pouze ve stu číslovaných výtiscích a obdržeti ji možno též prostřednictvím Společnosti za Kč 20.—.